

BALKANSKI PUTEVI MAFIJE

Paolo SARTORI
(Paolo Sartori)

Prodor i razvoj kriminalnih grupa kao kolateralna šteta raspada komunističkih režima u Istočnoj Evropi i bivšem Sovjetskom Savezu. Međunarodna trgovina drogom, oružjem, ukradenim vozilima, ljudima i njihovim organima, kao i pranje novca, su najrašireniji oblik transnacionalnog organizovanog kriminala na Balkanu

---

1. Organizovani kriminal u Jugoistočnoj Evropi

Prodor međunarodnih kriminalnih struktura mafijaškog tipa krajem osamdesetih godina predstavlja „kolateralnu štetu“ raspada komunističkih režima koji su u Istočnoj Evropi i bivšem Sovjetskom Savezu vladali decenijama. To je i jedna od posledica naglog prilagođavanja socijalističkog privrednog sistema tržišnoj ekonomiji, neophodnog u procesu tranzicije ka demokratiji i evropskim i evroatlantskim integracijama. Neefikasan pravni sistem za suzbijanje raznih oblika kriminala u tim zemljama, neadekvatna profesionalna obučena institucija zaduženih za prevenciju i borbu protiv organizovanog kriminala, nedostatak tehničkih i informacionih sistema nesumnjivo su pogodovali razvoju kriminala. Ekonomska kriza, iz koje mnogi na ovom području ni kratkoročno ni dugoročno ne vide izlaz, kao i nezadrživa institucionalna korupcija (najzraženija u zemljama gde je proces privatizacije državnih preduzeća praćen komplikovanim birokratskim procedurama) omogućili su prodor mafijaških organizacija koje, u nekim slučajevima, deluju u saradnji sa političkom vlašću.

Kao posledica toga, u zemljama Jugoistočne Evrope devedesetih godina počinju da deluju međunarodne kriminalne organizacije, privučene mogućnošću proširivanja sopstvenog delokruga i ubiranja profita, ne samo zahvaljujući nedostatku normi ili institucija koje bi se suprotstavile njihovom nezakonitom delovanju, već i alarmantnoj korumpiranosti javne administracije.

Istovremeno, dolazi do udruživanja sa lokalnim kriminalnim grupama koje u najvećem broju slučajeva nisu imale tipične osobine mafijaških organizacija, kao što se često misli. U odnosu na indikatore važeće u Evropskoj Uniji, u ovim organizacijama, na primer, nema unapred određene i rigidne podele zadataka i one, za sada, nisu u stanju da utiču na političke odluke na nacionalnom nivou i da zastrašuju stanovništvo na određenim teritorijama.

Lokalne kriminalne organizacije često se opredeljuju za sporazum sa međunarodnim organizovanim kriminalom koji je na Balkanu prepoznao plodan teren za razvoj i jačanje svojih aktivnosti. U tom smislu, istražni i organi bezbednosti koji se bave tim fenomenima prikupili su dokaze o saučesništvu lokalnih kriminalnih udruženja i međunarodnih mafijaških organizacija, pre svega italijanskih, ruskih, ukrajinskih, albanskih, organizacija iz bivših jugoslovenskih republika, kao i turskih, kineskih i arapskih. Njihov zajednički cilj bio je da identifikuju i zauzmu područja na kojima se mogu snabdevati određenim dobrima i svoj novac ilegalnog porekla „prati“ kroz reinvestiranje u legalne aktivnosti.

Otkriveni su brojni oblici saradnje kriminalnih organizacija različitog etničkog porekla, među kojima nisu uočena nikava neslaganja, mada su, na političkom i društvenom planu, bili u toku krvavi sukobi i nacionalističke odmazde. Nije bilo neobično naići na albanske švercere koji posluju sa makedonskim, ili na trgovce oružjem sa Kosova koji koriste iste kanale za snabdevanje kao i srpski i crnogorski trgovci drogom. Ili na turske kriminalne organizacije koje prerađuju heroin u balkanskim zemljama i potom ga rasturaju uz pomoć grčkih, ruskih i ukrajinskih mafijaša, te na Ruse i Ukrajince koji iz Transnistrije oružjem snabdevaju čečenske pobunjenike. U nekim slučajevima uočene su čak i više ili manje čvrste veze sa stranim ekstremističkim pokretima terorističke provenijencije koji su u ovim zemljama iz istorijskih, geografskih i geopolitičkih razloga stvorili uporišta i ustanovili izvore finansiranja.

Što se tiče italijanske mafije, ona je u većini zemalja ovog regiona zadržala istaknuto mesto. U Rumuniji, Bugarskoj, Sloveniji, Hrvatskoj, a naročito u Srbiji i Crnoj Gori, italijanski mafijaši – pre svega pripadnici Kamore i organizacije Sakra korona unita – ubiraju velike profite koristeći strateški geopolitički položaj balkanskog područja. Uspostavili su veze kako sa kriminalnim grupama sa prostora bivše Jugoslavije, tako i sa albanskom mafijom. Pulja je izabrana kao prirodno stecište većeg dela ilegalne trgovine robom poreklom sa Balkana i Bliskog istoka koja je, preko mora, namenjena zajedničkom odredištu - Zapadnoj Evropi.

24 | Direktor Rumunske informativno obaveštajne službe, Radu Timofte, nedavno je pred rumunskim Parlamentom saopštio da problemi korupcije i privatizacije državnih preduzeća, kao i utaje poreza stvaraju veliki minus u državnom

budžetu, te da zajedno sa ogromnim sumama novca koje se daju da bi se ostvario uticaj ili usporio tok pravde i nekim poznatim ličnostima omogućilo da pre hapšenja napuste zemlju, predstavljaju glavne faktore destabilizacije i ugrožavanja nacionalne bezbednosti. Oni su u direktnoj vezi sa stanjem u rumunskoj ekonomiji koja “ne samo da ne primenjuje zakonodavstvo koje treba da podrži uspostavljanje tržišne privrede, već je i izložena pritisku međunarodnih kriminalnih organizacija”.

U takvim opštim uslovima veći broj balkanskih zemalja nesumnjivo predstavlja važnu, stratešku tačku oslonca međunarodnog kriminala. Smeštene na budućim granicama Evropske Unije, razapete između reformskih pokreta naklonjenih Zapadu i još ukorenjenih konzervativnih snaga koje žale za vlašću i privilegijama iz komunističkog režima i koje još podržava veliki deo stanovništva sa margina novog ekonomskog sistema, neke od tih zemalja nisu znale, mogle, a nekad ni htele da se na vreme suoče i prilagode ubrzanim političkim i društvenim promenama.

2. Domaći i strani organizovani kriminal

Korupcija je u bliskoj vezi ne samo sa značajnim porastom carinskih prekršaja, praktično na celom području Balkana, naročito kada je u pitanju šverc robe (pre svega cigareta), već i sa pranjem novca ilegalnog porekla, kao i trgovinom oružjem, drogom i ljudima kojom upravljaju međunarodne mafijaške organizacije. Lokalne kriminalne grupe razvijale su svoje delatnosti na marginama onih kojima upravljaju te moćnije internacionalne mafije, pokazujući operativnu nezavisnost pretežno u onim formama delinkvencije koje obeležava ekstremno nasilje i nizak nivo specijalizacije, kao što su, na primer, pljačke kamiona, otmice ljudi zbog traženja otkupa i slično. Reč je o krivičnim delima visokog rizika a relativno slabe zarade za koja velike mafijaške organizacije zbog toga nisu zainteresovane.

Lokalni organi vlasti su rasvetlili nekoliko ovakvih slučajeva ali nisu u stanju da ih sudski gone zbog manjkavosti zakonodavstva, korupcije u domaćim sudovima, kao i zbog nemogućnosti da garantuju zaštitu svedocima, saradnicima suda i onim sudijama koji, uprkos svemu, žele da rade legalno i da se angažuju na sprovođenju zakona.

Veliku pažnju privukao je slučaj šefa čečenske mafije Movsara Ibragimova, specijaliste za trgovinu oružjem iz Transnistrije, za trgovinu drogom i iznudavanje, i finansijera čečenske gerile koja se bori protiv ruske armije. On je više puta hapšen i ubrzo puštan iz moldavskih zatvora, a da protiv njega nikad nije pokrenut sudski proces.

Međunarodna trgovina drogom, oružjem, ljudima i ukradenim vozilima, kao i pranje novca su, čini se, najrašireniji oblici transnacionalno organizovanog kriminala na Balkanu, pre svega zbog relativno „mekih“ granica i opšte korupcije, a, naravno, i zbog povoljnog geografskog položaja u srcu takozvanog Balkanskog puta droge.

Najaktivnije inostrane kriminalne organizacije na ovom području su:

Turska mafija

Pored trgovine drogom, ona se najviše bavi trgovinom ljudima i, u nekim slučajevima, i ljudskim organima. Koristeći očajnu ekonomsku situaciju većeg dela stanovništva Jugoistočne i Istočne Evrope, a pre svega Moldavije, ona uz pomoć lokalnih “saradnika od poverenja” pronalazi ljude koji su spremni da, na primer, svoj bubreg ustupe za tri do sedam hiljada dolara i šalje ih u turske klinike koje se time bave i voljne su da se uključe u tu jezivu aktivnost. Do pre nekoliko godina ovaj tip trgovine smatran je nekom vrstom urbane le - gende ali su, nažalost, potvrde o tome u poslednje vreme sve brojnije jer je sve više žrtava spremnih da svedoče o svom podvrgavanju tako rizičnim ope - racijama u zamenu za mizernu sumu novca. U nedavnoj analizi postojanje ta - kvih slučajeva su priznale i moldavske vlasti koje su dugo negirale da imaju bilo kakva saznanja ali su na kraju popustile pod pritiskom međunarodne za - jednice i nevladinih organizacija.

Obično se osobe spremne na prodaju organa regrutuju u ruralnim sre - dinama, preko poznanika koji su se i sami nekada podvrgli takvoj operaciji i posle pristali da sarađuju sa kriminalnim organizacijama za trgovinu ljud - skim organima. Pošto se dogovore oko nadoknade, trećina predviđene sume se isplaćuje prilikom “potpisivanja ugovora”, a ostatak posle operacije. Žrtve se pre hirurškog zahvata podvrgavaju određenim dijagnostičkim pregledima u svojoj zemlji, a potom upućuju na klinike na kojima im se odstranjuje or - gan. Posle samo nekoliko dana rekonvalescencije, vraćaju ih kući, gde više nemaju nikakvu medicinsku negu, kako zbog dramatično lošeg stanja doma - ćeg zdravstvenog sistema, tako i zbog straha da će ih policija otkriti ako za - traže pomoć lekara. Nadležni organi Republike Moldavije nedavno su pokre - nuli krivični postupak protiv nekih osoba koje su se podvrgle takvim vrsta - ma operacije.

Turske kriminalne organizacije takođe se bave pranjem novca ilegalnog po - rekla, najviše kroz menjačnice i kockarnice, odnosno igraonice na sreću svih vrsta. One često sarađuju sa pobunjeničkim pokretima i organizacijama (prven - stveno sa PKK) i obezbeđuju novac za finansiranje njihovih terorističkih aktiv - nosti u zemlji i inostranstvu i za nabavku oružja namenjenog sopstvenim bor - benim jedinicama.

Organizovani albanski kriminal

Albanski kriminalci prevashodno se bave trgovinom oružjem za potrebe ekstremnih albanskih grupa u okviru organizovanih kriminalnih aktivnosti na Kosovu i u Makedoniji, kao i trgovinom ljudima i drogom. Oni su veoma brzo uspeli da se nametnu pre svega zahvaljujući neizrecivoj svireposti u delovanju i konsekventnoj totalnoj podređenosti, kako saučesnika, tako i žrtava.

Ruska i ukrajinska mafija

Na Balkanu su prisutne od pada diktatorskih režima i često su usko povezane sa mnogim bivšim istaknutim pripadnicima KGB-a. Na mestu delovanja pronalaze lokalnu radnu snagu pre svega među bivšim saradnicima tajnih službi iz doba komunizma. Ruska mafija se, pored trgovine drogom, najviše bavi trgovinom oružjem koje uglavnom stiže iz bivšeg Sovjetskog Saveza a namenjeno je Zapadnoj Evropi, bivšoj Jugoslaviji i Bliskom istoku, kao i trgovinom ljudima, naročito mladim ženama koje će biti uvučene u prostituciju na Zapadu i u arapskim zemljama.

Kineske trijade

One su vrlo aktivne u trgovini ljudima, a zahvaljujući vezama sa bivšim srpskim režimom, sistematski su angažovane i u upravljanju ilegalnim oblicima igara na sreću i kockarnicama. Na desetine hiljada Kineza stiglo je na beogradski aerodrom sa srpskim vizama koje su dobili zahvaljujući pozitivnom stavu Miloševićeve vlade. Potom su se „rasuli“ po čitavom Balkanu i zemljama Zapadne Evrope kao svom konačnom odredištu. Odmah su upadali u ralje organizovanog kriminala – naročito onog poreklom iz Kine – i počeli da rade na crno stvarajući profit baš onima koji su im obećali bolji život.

Arapske kriminalne grupe

Iz istorijskih razloga, u vremenu komunističkih diktatura, arapske kriminalne grupe su bile veoma prisutne u balkanskim zemljama – naročito u Rumuniji, Bugarskoj i Moldaviji. Važnu ulogu u ilegalnim aktivnostima imaju kriminalne grupe iz Libije, Sirije, Palestine i Iraka.

Osim trgovinom drogom, bave se i trgovinom mladim ženama namenjenim prostituciji u zemljama Bliskog istoka, trgovinom ukradenih vozila i oružja, kao i pranjem novca.

Osnovna karakteristika ovih kriminalnih organizacija je njihova bliska povezanost sa ekstremističkim islamskim pokretima, koje podržavaju, prikrivaju i finansiraju i snabdevaju oružjem i eksplozivom iz zemalja bivšeg Sovjetskog Saveza i za koje u nekim slučajevima i regrutuju nove sledbenike. Ova mešavina interesa i dogovora o uzajamnoj pomoći posebno je važna za uspešno obezbeđivanje kanala za nabavku i rasturanje droge i oružja, kao i za srodne aktivnosti kao što su pribavljanje falsifikovanih dokumenata ili njihovo falsifikovanje, korišćenje sredstava i puteva za trgovinu ljudima koje koriste pripadnici terorističkih grupa, pomoć traženim osobama i njihovo skrivanje.

3. Italijanske mafije na Balkanu

na Balkanu, naročito od kraja osamdesetih godina i deluju pod pokrićem legalnih aktivnosti preduzetničkog i trgovinskog tipa.

Analizom dostupnih podataka i rezultata koje su postigle snage policije i lokalno sudstvo moguće je dobiti celovitu sliku o osobinama i načinima delovanja italijanskog kriminala u tim zemljama.

Koza Nostra najviše deluje u sektoru nekretnina i građevinarstva, u trgovini, ugostiteljstvu, transportu, kockarnicama i igrama na sreću, a aktivna je i u učešću na tenderima za javne radove, kao i u projektima pomoći u najrazličitijim oblastima koje uglavnom finansira Evropska Unija. Jasno je da su u pitanju preduzetničke delatnosti kao instrument za pranje novca.

Sadašnje društveno-ekonomske strukture u mnogim zemljama Jugoistočne Evrope, iako vrlo privlačne za preduzetnike koji traže jeftinu radnu snagu, još su suviše nestabilne za složene i obimne finansijske operacije i ulaganja, jer ne mogu da ponude garancije kakve nude finansijski i bankarski sistemi zapadnih zemalja. Ta nesigurnost uslovljava i aktivnost raznih kriminalnih organizacija koje akumuliraju ilegalno stečen novac i onda ga "peru" investiranjem u legalne poslove.

Mada lokalni nadležni organi ne isključuju ni mogućnost pranja ilegalno stečenog novca kriminalnih grupa kroz bankarske i finansijske operacije i to kove, takve aktivnosti, u poređenju sa drugim, nisu toliko česte.

Moguće je, međutim, da će ti vidovi visoko specijalizovanog pranja novca biti značajnije zastupljeni kad bankarski i finansijski sistemi na ovom području dostignu standarde koje zahteva međunarodno finansijsko tržište, što EU postavlja i kao uslov za integraciju tih zemalja.

Trenutno najprisutniji oblici pranja novca su manje složeni i brži i odvijaju se kroz kupoprodaju nekretnina za keš, menjačnice, kupovinu industrijskih proizvodnih pogona kroz procese privatizacije koje sprovode vlade tih zemalja i koje često prati krupna korupcija, vođenje kockarnica, trgovinu i razne uvožno-izvozne aktivnosti.

Prošlih godina, italijanska policija i Istražna direkcija za borbu protiv mafije, u saradnji sa Nacionalnom direkcijom za borbu protiv mafije, došle su do zaključka da je italijanska mafija uveliko prodrla na ovo veoma važno tržište.

U ovim zemljama Koza Nostra se pre svega bavi pranjem novca. Uz pomoć poverljivih osoba, po pravilu bez policijskog dosijea, a eksperata za finansijske transakcije i trgovinu, dobro kotiranim u lokalnim političkim i preduzetničkim krugovima, mafijaške grupe su u ovim zemljama investirale velike sume novca ilegalnog porekla, strahujući da će im ih italijanske vlasti konfiskovati.

Slično važi i za Kamoru, iako ne treba zaboraviti njene dve bitne karakteristike. Prva se odnosi na strukturu, organizacionu i teritorijalnu nehomogenost tipičnu za Kamoru koja odlikuje i njeno prisustvo i sve preduzetničke de

latnosti kojima se bavi. Druga, pak, na diversifikaciju i fragmentiranost nelegalnih aktivnosti, što ukazuje na nedostatak zajedničke strategije za uspostavljanje kriminalne strukture na teritoriji Balkana nalik onoj kakva postoji u Kampaniji.

Ipak, u poslednje vreme je uočen pokušaj uspostavljanja sistema reketiranja italijanskih preduzetnika i trgovaca koji posluju u nekim zemljama Jugoistočne Evrope. Organizovali su ga pripadnici kamorističkih klanova koji kao svoje emisare koriste članove lokalnih kriminalnih organizacija iznuđujući reket po tipičnom obrascu Kamore.

Brojčano manje važno i takođe potpuno nehomogeno je prisustvo grupa koje su u vezi sa organizovanim kriminalom iz Pulje i organizacijom Sakra korona unita. One su uglavnom zastupljene u najrazvijenijim industrijskim zonama u kojima već ima Italijana.

Najčešće se bave pranjem novca, trgovinom drogom i falsifikovanjem novca. Uz to, kriminalne grupe iz Pulje su angažovane u švercu cigareta kojim se inače – već tradicionalno – Sakra korona unita najviše i bavi. U tom kontekstu, neophodno je navesti slučaj Crne Gore: pre 2001. godine oko 200 Italijana – povezanih sa organizacijom Sakra korona unita – nastanilo se u Baru i u Zelenici. U tim lukama svakog dana su tovareni puni brodovi švercovanih cigareta namenjenih Italiji, odakle su potom odlazile u celu Evropu. Ta kriminalna delatnost drastično je smanjena početkom 2001, kada je u Crnoj Gori usvojen novi zakon u kojem je udruživanje radi šverca cigareta definisano kao krivično delo, kako zbog pritiska na međunarodnom planu, brojnih hapšenja italijanskih i crnogorskih švercera, tako i zbog oduzimanja švercovane robe sa brodova koji su po jednoj turi mogli da prevezu i do 500 kontejnera cigareta! Mafijaškim organizacijama koje su se bavile tim ilegalnim aktivnostima zadat je težak udarac.

Mada postoje saznanja i o ilegalnim aktivnostima kalabrijske mafije na Balkanu, do danas nisu poznata imena, niti prikupljeni konkretni i sudski valjani podaci na osnovu kojih bi pouzdano moglo da se utvrdi njihovo prisustvo na tom području. Prilikom hapšenja pripadnika 'Ndrangete otkriveno je da oni imaju određene interese u sektoru građevinarstva i trgovine – i to, takođe u cilju pranja novca. Kao i da su prisutni u drugim oblicima organizovanog kriminala tipičnim za Balkan, a najviše u trgovini drogom, oružjem i ljudima.

Na kraju, valja reći i da su u mnogim slučajevima pripadnici italijanskog organizovanog kriminala u balkanskim zemljama pokušavali i pokušavaju i dalje da pronađu utočište i da, pomoću prijateljstava, veza i korupcije, izbegnu hapšenje i izručenje Italiji.